

TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE CATALUNYA
Sala Civil i Penal

R. cassació i extraordinari per infracció processal
núm. 141/2010

SENTÈNCIA NÚM. 32

President:

Il·lm. Sr. Enric Anglada i Fors

Magistrats:

Il·lma. Sra. Mª Eugènia Alegret Burgués

Il·lm. Sr. Carlos Ramos Rubio

Barcelona, 29 de juny de 2011

La Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, integrada pels magistrats que s'indiquen més amunt, ha vist el recurs de cassació i extraordinari per infracció processal núm. 141/2010 contra la Sentència dictada en grau d'apel·lació per la Secció 1a de l'Audiència Provincial de Tarragona en el rotlle d'apel·lació núm. 31/09 arran de les actuacions de modificació de mesures de divorci núm. 347/08 seguides davant del Jutjat de 1a Instància núm. 5 de Tarragona. El Sr. JOSÉ LUIS M. M. hi ha interposat un recurs de

cassació i extraordinari per infracció processal, representat pel procurador Sr. Carles Arcas Hernández i defensat per la lletrada Sra. Meritxell Bosch Torreblanca. La Sra. RAIMUNDA V. V., part contra la qual es recorre en aquest procediment, ha estat representada per la procuradora Sra. Joana Menen Aventin i defensada pel lletrat Sr. Josep Mª Arnau Casals.

ANTECEDENTS DE FET

PRIMER.- La procuradora dels tribunals Sra. Inmaculada Amela Raffles va actuar en representació del Sr. José Luis M. M. per formular la demanda de modificació de mesures de divorci núm. 347/08 al Jutjat de Primera Instància núm. 5 de Tarragona. Seguida la tramitació legal, el Jutjat indicat va dictar sentència amb data 10 d'octubre de 2008, la part dispositiva de la qual diu el següent:

“Que DESESTIMANDO la demanda promovida por la Procuradora Sra. Amela, en nombre y representación de D. JOSE LUIS M. M., contra DÑA. RAIMUNDA V. V., DEBO DECLARAR Y DECLARO no haber lugar a la modificación de medidas interesadas, manteniéndose íntegramente las fijadas en la sentencia de divorcio de fecha 22 de febrero de 2001 en autos de Divorcio de Mutuo acuerdo nº 59/01.

No se efectúa pronunciamiento expreso sobre las costas del proceso”.

SEGON.- Contra aquesta Sentència la part actora va interposar-hi un recurs d'apel·lació, que es va admetre i es va substanciar a la Secció 1a de l'Audiència Provincial de Tarragona, la

qual va dictar Sentència el 16 de juliol de 2009, amb la següent part dispositiva:

“Que DEBEMOS DESESTIMAR el recurso de apelación interpuesto por la representación procesal de D. José Luis M. M. contra la Sentencia dictada por el Juzgado de Primera Instancia 5 de Tarragona el día 10 de octubre de 2008 en autos nº 347/2008, que debemos CONFIRMAR todo ello con expresa imposición a la parte apelante de las costas causadas en la presente alzada”.

TERCER.- Contra aquesta Sentència la procuradora Sra. Inmaculada Amela Raffles, en representació del Sr. José Luis M. M., va interposar-hi un recurs de cassació i extraordinari per infracció processal que, per mitjà de la interlocutòria d'aquesta Sala de 3 de març de 2011, es va admetre a tràmit i es va traslladar a la part contra la qual es recorre i personada perquè formalitzés la seva oposició per escrit en el termini de vint dies.

QUART.- Per mitjà de la interlocutòria d'11 d'abril de 2011 es va acordar denegar la pràctica de la prova proposada pel recurrent, es va tenir per formulada l'oposició al recurs de cassació i, d'acord amb l'art. 485 de la Llei d'enjudiciament civil, es va assenyalar data per a la votació i decisió, que ha tingut lloc el 20 de juny de 2011.

Ha estat ponent l'Il·lm. Sr. Enric Anglada i Fors.

FONAMENTS DE DRET

PRIMER. Contra la Sentència dictada el 16 de juliol de 2009

per la Secció 1a de l'Audiència Provincial de Tarragona, la part demandant va interposar-hi un recurs extraordinari per infracció processal i recurs de cassació.

SEGON. RECURS EXTRAORDINARI PER INFRACCIÓ PROCESSAL

1. En virtut del que disposa la disposició final 16a de la Llei d'enjudiciament civil, un cop interposat un recurs extraordinari per infracció processal i de cassació cal examinar aquell en primer lloc i, d'acord amb la regla 7a de l'esmentada disposició, quan s'hagi recorregut contra la sentència, a l'empara del motiu 2n de l'apartat 1r de l'art. 469 de la LEC, la Sala, si estima el recurs per aquest motiu, ha de dictar una nova sentència, tenint en compte, si s'escau, el que s'hagués al·legat com a fonament del recurs de cassació.

2. En aquest supòsit, la qüestió que cal resoldre ha quedat centrada primordialment en l'existència o no d'una variació substancial de les circumstàncies tingudes en compte en el seu moment a l'hora de fixar la pensió compensatòria a favor de la part contra la qual es recorre i a càrrec del recurrent, per tal de declarar l'extinció, la limitació temporal o la minoració de la quantia de l'esmentada pensió prevista a l'article 84 del Codi de família, i si, tal com al·lega aquest últim, la resolució impugnada ha infringit les normes processals reguladores de la sentència, d'acord amb el que preveu l'article 469.1.2n de la LEC, en considerar que aquesta realitza una *"errònia valoració de la prova aportada i practicada a les actuacions"*, amb *"vulneració del dret a la tutela judicial efectiva, que li genera indefensió"*, a més d'adduir també *"absència de motivació, exhaustivitat i precisió"* i d'invocar *"una clara falta de congruència"*,

en obviar la sentència qualsevol pronunciament sobre la reducció de la quantia de la pensió compensatòria així mateix sol·licitada, tot això, a l'empara del que disposen els articles 120.3 i 24.1 de la CE i l'article 218 de l'esmentada Llei processal civil.

3. Plantejats així els motius del recurs extraordinari per infracció processal, cal indicar que, per raons d'ordre lògic i sistemàtic, se'n començarà l'estudi per l'al·legada **falta de congruència de la sentència de l'Audiència Provincial**, sobre la base que aquesta "*se pronuncia sólo sobre la extinción o limitación temporal de la pensión compensatoria, pero olvidando pronunciarse sobre la posibilidad de reducir su cuantía mensual, tal como oportunamente interesó esta representación*".

Sobre això cal assenyalar, seguint una reiterada i pacífica doctrina jurisprudencial, que: "*El principio de la congruencia proclamado en el artículo 218 LEC (que, en su modalidad llamada omisiva, tiene transcendencia constitucional, por entrañar una infracción del artículo 120.3 CE y también una conculcación del derecho fundamental a la tutela judicial efectiva, que consagra el artículo 24.1 CE) exige que la sentencia resuelva absolutamente todas las cuestiones debatidas en el proceso, dando a cada una de ellas la respuesta suficientemente razonada o motivada que sea procedente. Sin embargo, **no hay incongruencia omisiva cuando el silencio judicial puede, razonablemente, interpretarse como desestimación implícita.** Así lo ha venido señalando esta Sala, tanto al amparo del artículo 359 LEC de 1881, como de la LEC vigente en la actualidad*" (STS, Sala 1a, de 12 de juny de 2007, 1 d'abril de 2008 i 2 d'octubre de 2009, entre d'altres). I això és precisament el que passa en el supòsit examinat, en el qual en declarar-se en la Sentència objecte de recurs "*que ha resultado probada la inexistencia de una modificación de las circunstancias económicas de la perceptora de la*

pensión compensatoria”, implícitament s'ha rebutjat la concreta pretensió formulada, amb caràcter subsidiari a la d'extinció de la pensió, que era que se'n minorés la quantia, per la qual cosa, amb fonament en l'argumentació continguda en la susdita resolució no pot titllar-se aquesta d'incongruent.

Però encara més, en el cas que ens ocupa i això s'indica als mers efectes dialèctics, no es podria ni tan sols entrar a analitzar la qüestió relativa a la congruència de la sentència, ja que, segons una consolidada doctrina jurisprudencial, es requereix que la part hagi justificat prèviament el fet d'haver sol·licitat la compensació de “l'omissió”, a través del curs incidental de l'article 215.2 LEC. *“Así, cuando se denuncia la incongruencia omisiva de la sentencia recurrida, es necesario agotar el incidente previsto en el art. 215.2 LEC y justificar en el escrito de interposición del recurso extraordinario por infracción procesal la utilización de dicho instrumento de subsanación específico, por lo que si no se hace así procede la inadmisión de este concreto motivo del recurso”*. *“La incongruencia omisiva debe ser siempre denunciada por la vía del art. 215 LEC antes de ser invocada en el recurso extraordinario”*. (STS, Sala 1a, per totes, 289/2009, de 5 de maig, i STSJ, per esmentar-ne algunes de les més recents, de 14 de setembre de 2006; 27 de març, 15 de juliol de 2008 i 16 de desembre de 2008; 6 de juliol i 3 de setembre de 2009, i 31 de maig de 2010).

Per tant, l'esmentat motiu del recurs extraordinari d'infracció processal forçosament ha de decaure.

4. Seguint amb l'examen dels següents motius de l'esmentat recurs, tampoc no pot prosperar la invocada ***falta de motivació, exhaustivitat i precisió de la Sentència de l'Audiència Provincial***, atès que la doctrina del Tribunal Constitucional (STC 187/2000, 10 de juliol i 214/2000, 18 de setembre; 36 i 42/2006, 13

de febrer; 60/2006, 27 de febrer; 118/2006, 24 d'abril; 47/2007, 12 de març; 92 i 94 de 2007, de 7 de maig; 132/2007, 4 de juny; 60/2008, 26 de maig; i 89/2008, 21 de juliol, entre moltes altres) i la jurisprudència del Tribunal Suprem (STS, Sala 1a, 1011/2001, de 2 de novembre; 50/2002, d'1 de febrer; 693/2002, de 8 de juliol; 818/2005, de 20 d'octubre; de 8 octubre de 2009, i 570/2010, de 17 de setembre, entre d'altres), així com d'aquesta Sala a STSJC 11/2006, de 6 de març; 32/2006, de 4 de setembre; 38/2008, de 10 novembre; i 44/2010, de 20 de desembre, entre d'altres, han reiterat que: *"la motivación debe expresar los elementos y las razones del juicio que permitan conocer cuáles han sido los criterios jurídicos esenciales que fundamentan la decisión, o lo que es lo mismo, que su "ratio decidendi" sea consecuencia de una exégesis racional del ordenamiento jurídico y no fruto de la arbitrariedad, lo que no se cumple tanto cuando no se contiene motivación alguna como cuando la efectuada es insuficiente mediante apreciaciones genéricas sin atender al caso concreto"*. Ara bé, també hem d'assenyalar, seguint l'esmentada jurisprudència, que: *"no es necesario un razonamiento extenso, exhaustivo o pormenorizado sobre todas las alegaciones y opiniones de las partes, ni todos los aspectos y perspectivas que las mismas puedan tener de la cuestión que se decide, pues resulta suficiente que se exprese la razón causal del fallo, consistente en el proceso lógico-jurídico que sirva de soporte a la decisión, lo que no es obstáculo a la parquedad o brevedad de los razonamientos si permiten conocer cuáles han sido los criterios jurídicos esenciales fundadores de la decisión conforme al sistema de fuentes establecido, del que se deriva la sumisión de los Jueces a la Ley, declarada en el art. 117. 1 CE"*.

D'altra banda, el compliment del deure de motivació de les sentències i resolucions judicials té una doble finalitat: la d'exterioritzar el fonament de la decisió, fent explícit que respon a una determinada interpretació del dret, i per un altre costat, la de

permetre'n l'eventual control jurisdiccional mitjançant l'efectiu exercici dels recursos, si s'escau, establerts.

En el supòsit estudiat, la motivació es troba prou explícita – encara que la Sala d'apel·lació obviï analitzar la prova relativa a la percepció de la demandada d'uns ingressos mensuals, en concepte de SOVI (cosa que, no obstant això, pot entendre's realitzada, ja que aquella accepta la fonamentació jurídica de la sentència de primera instància i s'hi remet)–, per la qual cosa hem de rebutjar el segon motiu d'aquest recurs, atès que en el cas analitzat, en puritat, no s'ha vulnerat el deure constitucional de motivació de les sentències –art. 120.3 CE–, ja que no pot confondre's –com es fa en el recurs– la manca de motivació amb el desacord amb aquesta o amb el fet que la motivació resulti insatisfactòria per a la part.

5. El motiu relatiu a l'***errònia valoració de la prova practicada a les actuacions***, amb ***vulneració del dret a la tutela judicial efectiva***, que genera indefensió al recurrent, ha de tenir una sort diferent, ja que, encara que el curs triat per la seva direcció lletrada –art. 469.1.2n LEC– per impugnar els mitjans probatoris referents als ingressos i despeses de la demandada no és realment l'idoni, ja que aquest motiu d'infracció processal empara les infraccions de les normes reguladores de la sentència desenvolupades en els articles 216 a 222 LEC i la revisió de les qüestions relatives a la càrrega de la prova, que no és el cas de les actuacions, i, en canvi, tots els temes relatius a l'*error patent o notori i a la interpretació il·lògica o irraonable dels diferents mitjans de prova* legalment previstos, que causin indefensió, poden trobar una via adequada a l'article 469.1.4t LEC, en considerar-se com un motiu possible dins de la vulneració dels drets fonamentals de l'art. 24 CE (Acord de la Junta General de Magistrats de la Sala Primera del Tribunal Suprem de 4

d'abril de 2006), que ha estat recollit per aquest TSJC en constants resolucions –STSJC 29/2005, de 30 de juny; 19/2006, de 25 maig; 34/2007, de 22 novembre; 22/2008, de 9 de juny; 17/2009, de 30 d'abril; 9/2010, de 3 de març; 27/2010, de 19 de juliol, etc.–, en les quals ja es va indicar que, *amb vista a l'aplicació del principi de tutela judicial efectiva*, s'ha d'examinar la prova practicada en supòsits anàlegs a l'enjudiciat aquí. Així mateix cal destacar les sentències del TS, Sala 1a, de 28 de novembre de 2008 i 30 de juny de 2009, que diuen: *“que los medios de prueba y en concreto la documental, únicamente cabe someterla al examen del tribunal de casación, al amparo del artículo 469.2 LEC, cuando por ser manifiestamente arbitraria o ilógica la valoración de la prueba, ésta no supera el test de la razonabilidad constitucionalmente exigible para respetar el derecho a la tutela judicial efectiva consagrado en artículo 24 CE”*. Finalment cal afegir que, en idèntic sentit, es pronuncia també la recent Sentència del TS de 10 de març de 2010, quan sosté que: *“de acuerdo con la jurisprudencia de esta Sala (1ª), partiendo del derecho constitucional a la tutela judicial efectiva concebido como “el derecho a obtener una resolución fundada en derecho, favorable o adversa, como garantía frente a la arbitrariedad e irracionalidad de los poderes públicos” (STS de 12 mayo 2009 y las sentencias citadas en el FJ cuarto), ha considerado que la existencia de un error, “que no soporta el canon de racionalidad impuesto por el derecho a la tutela judicial efectiva” obliga a examinar la decisión de la sala de instancia. Por ello, al alegar el recurrente directamente la infracción del Art. 24 CE., se puede superar el obstáculo formal y entrar a estudiar los motivos del recurso extraordinario por infracción procesal”*.

Un cop això establert, cal analitzar, per tant, si la Sentència objecte de recurs ha incorregut en un error patent o notori, i/o ha interpretat de manera il·lògica i irraonable els diferents mitjans de prova practicats. Sobre això cal assenyalar que la doctrina jurisprudencial ha anat admetent l'anomenat **error patent en la**

valoració de la prova: "a) cuando se ha incurrido en un error patente, ostensible o notorio; b) cuando se extraigan conclusiones contrarias a la racionalidad, absurdas o que conculquen los más elementales criterios de la lógica, o se adopten criterios desorbitados o irracionales; y c) cuando se efectúen apreciaciones contrarias a las reglas de la común experiencia" (STSJC, entre d'altres, de 6 de novembre de 2008, de 6 de juliol de 2009 i 3 de març i 20 de desembre de 2010). A més, l'**error patent** ha d'afectar aspectes de caràcter fàctic o, el que és el mateix, «datos de la realidad condicionantes de la resolución adoptada» (STC 58/1998, de 30 de març). Així mateix, cal establir que, d'acord amb el que va explicitar la Sentència d'aquest TSJC 34/2007, de 22 de novembre: "para que el error llegue a determinar la vulneración del derecho a la tutela judicial efectiva es preciso que concurren varios requisitos. En primer lugar, se requiere que el error sea determinante de la decisión adoptada, esto es, que constituya el soporte único o básico de la resolución («ratio decidendi»), de modo que, constatada su existencia, la fundamentación jurídica pierda el sentido y alcance que la justificaba. Es necesario, en segundo término, que la equivocación sea atribuible al órgano judicial; es decir, que no sea imputable a la negligencia de la parte, pues en caso contrario no existirá en sentido estricto una vulneración del derecho fundamental (art. 44.1.b LOTC). En tercer lugar, el error ha de ser inmediatamente verificable de forma incontrovertible a partir de las actuaciones judiciales, por haberse llegado a una conclusión absurda o contraria a los principios elementales de la lógica y de la experiencia. Y, por último, la equivocación ha de producir efectos negativos en la esfera del ciudadano, de modo que las meras inexactitudes que no produzcan efectos para las partes carecen de relevancia constitucional (por todas, SS TC 96/2000 de 10 abr., 55/2001 de 26 feb. y 177/2001 de 17 sep.)".

Un cop dit això, escau estimar que l'argumentació de la resolució objecte de recurs incideix en el vici de "manifesta irraonabilitat", que es produeix quan es parteix de premisses

inexistents o manifestament errònies o se segueix un desenvolupament argumental que incorre en trencaments lògics de tal magnitud que les conclusions assolides no poden basar-se en cap de les raons adduïdes (STC, entre d'altres, 20/2004, 23 de febrer; 228/2005, 12 de setembre; 215/2006, 3 de juliol; 11/2008, 21 de gener).

Sobre això cal assenyalar, si anem al cas concret de les actuacions, que, d'una banda, la Sala d'apel·lació, després d'haver admès en segona instància la prova documental sol·licitada per l'avui recurrent sobre un fet realment transcendent per a la decisió de la qüestió controvertida, com és si la demandada percebia ingressos, en quina quantia i des de quan –pensió SOVI–, per tal de determinar l'existència o no d'una alteració substancial de les circumstàncies tingudes en compte en el moment de la fixació de la pensió compensatòria a favor seu, després, en la Sentència impugnada, no només no fa esment del resultat de la documentació rebuda, sinó que ni tan sols fa una valoració d'aquest mitjà probatori, i es remet amb aquesta finalitat a la Sentència de primera instància, i, d'una altra banda, que si bé l'òrgan jurisdiccional *ad quem* recull i raona en la seva resolució el fet provat de la compra d'un habitatge per part de la demandada a la localitat de Reus, en copropietat amb la seva filla, n'extreu una deducció totalment desencertada i il·lògica, ja que només manifesta que amb l'esmentada adquisició "*se ha liberado del pago del arrendamiento que debía abonar para mantener el uso y disfrute del que en su día fue la vivienda conyugal*", però no té en compte la despesa real mensual que el canvi de situació li ha representat, en haver passat d'abonar un lloguer molt elevat a satisfer una hipoteca d'un import fins i tot inferior a la meitat d'aquell, fins i tot tenint en compte que en els dos casos el 50% de la despesa ha de computar-se també a la filla, atès que aquesta, tant

aleshores com ara, conviu i col·labora econòmicament en el manteniment de la llar familiar, amb la gran diferència, a més, que la Sra. V. ha deixat de ser arrendatària (ajudada en el pagament del lloguer per la seva filla) per ser copropietària d'un pis (en què la hipoteca és abonada així mateix per mare i filla).

Per tant, cal concloure afirmant que som, efectivament, davant d'un supòsit d'**error en la valoració de la prova**, i que aquest és dels que, d'acord amb l'esmentada doctrina del Tribunal Constitucional, pot considerar-se **patent** i que causa, per tant, indefensió al recurrent –art. 24 CE–, i en tals condicions és perfectament assumible revisar en cassació, per la via del recurs extraordinari per infracció processal, la valoració de la prova realitzada pel tribunal d'instància, sense que pugui considerar-se aquell en casos com el que aquí ens ocupa, a diferència del que ha argumentat la part oponent, com una tercera instància (STS, Sala 1a, 309/2005, de 29 abril), atès que la valoració efectuada pel Tribunal d'apel·lació afecta dades de la realitat que condicionen la resolució adoptada, alhora que conculca els més elementals criteris de la lògica, ja que resulta evident que en el supòsit enjudiciat hi ha hagut una alteració substancial de circumstàncies susceptible de modificació, pel fet que la demandada perceptora de la pensió compensatòria ha passat a percebre ingressos mentre que en el moment de la sentència de divorci no en tenia o no constava que en tingués –a part de la pensió que rebria del Sr. M. – i, així mateix, pel fet que actualment les seves despeses d'habitatge són força inferiors a les que abonava en aquell temps.

Per tot això, escau estimar en aquest concret particular el present motiu del recurs extraordinari per infracció processal, cosa que comporta, quant a l'efecte específic del divorci relatiu a la pensió compensatòria de l'article 84 del Codi de família i a la seva pretesa

modificació, que hagi de dictar-se una nova sentència, tenint en compte per fer-ho el que s'ha al·legat com a fonament del recurs de cassació (regla 7a de la disposició final 16a de la Llei 1/2000, d'enjudiciament civil).

TERCER. RECURS DE CASSACIÓ

1. L'únic motiu d'aquest recurs de cassació es basa en la realitat del canvi substancial de circumstàncies econòmiques en la persona de la demandada determinants de la pretensió de supressió, limitació temporal o reducció de la pensió compensatòria fixada a favor seu i a càrrec del seu exmarit –l'avui recurrent–, en la Sentència de divorci dictada en el seu moment, que dimana del conveni regulador de la seva separació conjugal (folis 14 i 15 en relació amb els folis 11 al 13).

2. Abans d'entrar en el concret estudi de la qüestió objecte de controvèrsia, cal assenyalar que aquest recurs deriva d'una "demanda de modificación de medidas definitivas acordadas en virtud de sentencia de divorcio de fecha 22 de febrero de 2001" en el conveni regulador del qual, procedent de la Sentència de separació, de 17 de gener i 17 de febrer de 2000, respectivament, es va acordar, pel que aquí interessa: "**Tercero.-** *El marido, Don José Luis M. M., satisfará cada mes a la esposa, Doña Raimunda V. V., en concepto de pensión alimenticia y compensatoria prevista en el artículo 97 del Código Civil, así como en los Arts. 41, 84, 85 y 86 del Código de Familia de Catalunya, la mitad de la cantidad líquida o neta que en cada momento perciba aquél como prestación de jubilación a cargo del Instituto Nacional de la Seguridad Social... A este respecto, y sirviendo únicamente a título orientativo, se pone de manifiesto que el importe líquido o neto que percibe el marido en tal concepto*

actualmente, es de 241.041.- Ptas., por lo que, en tal caso, el importe de la pensión correspondiente a la esposa ascenderá aproximadamente a la cantidad de 120.520' Ptas. mensuales".

Prèviament, la Sala ha de deixar constància, contra els arguments esgrimits per la part oponent en aquest litigi, que tal clàusula no pot interpretar-se ni comportar que ens trobem davant d'una pensió compensatòria vitalícia i inalterable i que, per tant, sigui immodificable, ja que, malgrat els termes per ells pactats, quant al percentatge i temps de percepció, atesa l'expressió: "*... que en cada momento perciba aquél como prestación de jubilación...*", la veritat és que qualsevol mesura o efecte de la separació judicial o del divorci establerta per la Sentència definitiva que la disposa pot ser modificada, "*en atención a circunstancias sobrevinidas*", d'acord amb el que estatueix l'article 80 del Codi de família, i cal afegir, seguint una consolidada i pacífica doctrina jurisprudencial, que perquè escaigui acordar la modificació pretesa, l'alteració de les circumstàncies esdevingudes –o conegudes– després d'haver-se dictat la sentència de separació o de divorci ha de tractar-se de "*variaciones sustanciales en el sentido de que tengan una importante incidencia*" sobre la situació de desequilibri econòmic que en el seu moment va ser considerada per reconèixer el dret, i que han de "*tratarse de hechos posteriores a los enjuiciados, y en tal sentido que las causas en que se fundamenta no hayan sido objeto de estudio y análisis en otro pleito anterior*" (per totes, STSJC, de 3 de juliol de 2008).

3. La jurisprudència d'aquesta Sala s'ha pronunciat ja en molt diverses ocasions pel que fa al contingut dels preceptes reguladors de la matèria que aquí ens ocupa, és a dir, els articles 84 i 86 del CF, en el sentit que:

"La pensión compensatoria se trata de una institución que prolonga la solidaridad matrimonial después de la ruptura de la convivencia, a fin de equilibrar en la forma más equitativa posible la situación económica en que queda el cónyuge más perjudicado económicamente por la nulidad, separación o divorcio, en relación con la que mantenía constante la relación matrimonial (S TSJC 8/2006 de 27 feb.), si bien con una vocación inequívoca de caducidad, en la medida en que así lo indica la fijación legal de una serie de causas que pueden producir su extinción, bien por motivos contemplados al tiempo de su constitución -fijación de un plazo- o bien por causas sobrevenidas relacionadas con su naturaleza y función reequilibradora (S TSJC 47/2003 de 11 dic.).

Por lo que se refiere a las primeras, hemos reiterado ad nauseam que la temporalidad no es necesaria, sino facultativa, y dependerá de circunstancias de muy distinto orden que, en cada caso, puedan apreciarse por el tribunal de instancia, a quien simplemente se exige un juicio suficientemente ponderado y razonable de previsión de la superación o desaparición del desequilibrio que justificó su concesión (SS TSJC 10/2002 de 4 mar., 1/2003 de 10 feb., 12/2003 de 5 may., 1/2004 de 12 ene., 20/2004 de 21 jun., 11/2005 de 24 feb., 41/2005 de 27 oct., 1/2006 de 9 ene., 8/2006 de 27 feb., 20/2007 de 30 may. y 36/2007 de 26 nov.).

En cuanto a las segundas, y en concreto a las contenidas en el apartado a) del art. 86.1 CF, hemos dicho también -aunque ciertamente con menor frecuencia- que el juicio del tribunal de apelación que decida o no acerca de la extinción o reducción de la pensión por modificación de la situación económica del acreedor o del deudor de la pensión, o por ambas causas, sólo merecerá el necesario interés casacional cuando pueda tildarse de ilógico, irrazonable o arbitrario" (STSJC 11/2005, de 24 febrer).

"En este sentido, por lo que se refiere a la mejora de la situación económica del ex cónyuge acreedor de la pensión, de la misma manera que hemos aceptado la posibilidad de fijar ab initio un límite temporal cuando pueda enunciarse una previsión razonable y razonada de que se podrá superar el desequilibrio en un plazo cierto y determinado, alcanzando aquél a su

culminación "un desarrollo autónomo que le permita el acceso a los medios económicos que de momento le proporciona la pensión" (SS TSJC 20/2007 de 30 may. y 36/2007 de 26 nov.), no hay tampoco ningún inconveniente en admitir que se declare ex post su extinción cuando, enfrentado el órgano jurisdiccional a la necesidad de resolver sobre una solicitud de modificación de la medida, advierta en dicho momento que esa autonomía se ha alcanzado ya" (STSJC 17/2008, de 8 maig).

"El art. 86.1.a) CF no exige que la mejora de la situación económica del cónyuge acreedor de la pensión deba provenir del ingreso de rentas periódicas por cualquier actividad laboral, profesional o mercantil, pudiendo provenir de cualquier fuente que suponga un incremento patrimonial que implique una modificación relevante de la situación de desequilibrio" (STSJC 26/2008, de 3 de juliol).

"En la mesura en què el beneficiari aconsegueix per si el que rep de l'altre, millora de fortuna i en la mesura que aquell empitjora de fortuna, i, per tant, s'acosta al beneficiari, la pensió ha de ser disminuïda, com expressa l'art. 84.3 C.F., idea que repeteix pel cas extrem de l'art. 86.1 del C. Família" (STSJC 47/2003, d'11 desembre, i 11/2005, de 24 febrer).

4. Un cop dit això, cal ressenyar que en el supòsit enjudiciat, tal com ja s'ha indicat en tractar del recurs extraordinari per infracció processal, han esdevingut i s'han conjugat dos fets veritablement transcendents després de la Sentència de divorci la modificació de la qual es pretén, que són: a) la percepció de l'aquí part objecte de recurs d'una pensió no contributiva, SOVI, respecte de la qual, acudint per calcular-la a l'any 2007, que és l'immediatament anterior al de la data de la presentació de la demanda objecte d'aquest litigi, l'import íntegre abonat és de 4.770,78 € (foli 28 del rotlle d'apel·lació), el qual, prorratejat per 12 mensualitats, representa pràcticament uns ingressos de 400 € al mes en la data de la interpel·lació judicial, que és la que ha de prendre's en consideració

als efectes de la litispendència –art. 410 LEC–; i b) la important reducció de la despesa en concepte d'habitatge, ja que en la data del conveni de separació i divorci, homologat per ambdues sentències judicials de data 17 de febrer de 2000 i 22 de febrer de 2001 (folis 9 al 15 de les actuacions), la Sra. V. abonava pel lloguer del pis que va ser seu de la llar conjugal –ajudada per la filla que convivia amb ella–, la suma de 125.000 ptes. mensuals, és a dir, l'equivalent a 750 € al mes, mentre que actualment, en el moment de la presentació de la demanda rectora d'aquest litigi, la Sra. V. i la seva filla, que havien adquirit a mitges un habitatge a la localitat de Reus, a través d'un crèdit hipotecari, pel qual satisfieien –totes dues– una quota de 350,57 € (foli 104), cosa que comporta una menor despesa mensual del voltant, així mateix, de 400 €.

En definitiva, la demandada, de no tenir cap ingrés en el moment de pactar-se la pensió que dimana del divorci ha passat a percebre una quantitat mensual d'uns 400 € i, d'altra banda, les seves despeses d'habitatge s'han vist reduïdes en 400 € mensuals més, a banda d'haver passat de tenir la condició de llogatera d'un pis a exercir la de copropietària, al 50%, d'un altre habitatge diferent, cosa que representa, en termes purament pecuniaris, que la nova situació econòmica –sí ingressos i menys despeses– un "enriquiment" d'uns 800 € al mes.

Per això aquesta Sala, ateses les concretes circumstàncies del cas i en particular el que van pactar en el seu moment els mateixos consorts avui litigants, en funció de la seva edat i del temps de durada del matrimoni, estima que no pot prosperar la pretensió principal del demandant que, en funció de les noves circumstàncies i dels anys que ha anat abonant la pensió compensatòria a la seva exesposa, se'n declari l'extinció, ni tampoc la limitació temporal, ja

que els seus pressupòsits no es donen en absolut es en el supòsit enjudiciat.

Per contra, l'exposada *alteració substancial de circumstàncies* ha de comportar forçosament la minoració de la quantia de la pensió compensatòria fixada en el seu moment, la qual, per raons d'equitat, equilibri i proporcionalitat, i tenint en compte el que ells van acordar en el conveni regulador de constant al·lusió (folis 11 al 13), ha de reduir-se en la quantitat de 400 € mensuals, atès que és aproximadament la suma de la meitat dels ingressos que percep –de més– per compte de la Seguretat Social i de la meitat de les despeses –de menys– en concepte d'habitatge, és a dir, el Tribunal considera que de la pensió de jubilació del Sr. M. que havia de percebre la Sra. V. en concepte de pensió compensatòria, segons el que estableix la Sentència de divorci, és a dir, la meitat de la corresponent a l'any 2008 –data de la demanda–, ha de deduir-se la suma de 400 € mensuals. I això, a diferència del que pretén l'actor, a comptar des de la data d'aquesta resolució, atès el seu caràcter constitutiu, els efectes de la qual són, per tant, *ex nunc*, tal com resulta de l'abans esmentat article 80 del Codi de família, els termes del qual són realment explícits sobre això: "*1. Les mesures establertes per la sentència poden ésser modificades,..., mitjançant resolució judicial posterior*".

5. Corol·lari del que s'ha raonat és l'estimació parcial del motiu de cassació formulat en el particular relatiu a la minoració de la pensió compensatòria establerta en el seu moment a favor de l'esposa, que quedarà fixada en la suma resultant de deduir la quantitat de 400 € mensuals de la meitat de la pensió de jubilació que percebia el marit l'any 2008 –moment de presentació de la

demanda-, amb efectes la susdita reducció des de la data d'aquesta Sentència.

QUART.- Consegüentment amb tot el que hem exposat fins aquí, escau estimar en part tant el recurs extraordinari per infracció processal com el recurs de cassació interposats pel demandant, fet que comporta que s'hagi de cassar la Sentència dictada per l'Audiència Provincial i, en lloc seu, que hagi d'estimar-se parcialment la pretensió en els termes explicitats en les precedents fonamentacions jurídiques, pel que fa a la mesura que dimana del divorci dels aquí litigants relativa a la pensió compensatòria de l'article 84 del Codi de família a favor de la Sra. V. i a càrrec del Sr. M. , amb un *quantum* que es redueix 400 € mensuals de la suma corresponent a la meitat de la pensió de jubilació del Sr. M. de l'exercici del 2008.

CINQUÈ.- En matèria de costes processals, no escau fer una especial declaració ni de les irrogades pel recurs extraordinari per infracció processal ni del de cassació, atesa l'estimació parcial de tots dos. Tampoc no escau fer cap pronunciament específic sobre les costes de la primera instància, ja que s'estimen només en part les pretensions del demandant, tot això per imperatiu del que disposen els articles 398.2 i 394.2 de la LEC.

DECISIÓ

LA SALA CIVIL I PENAL DEL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE CATALUNYA DECIDEIX:

ESTIMAR EN PART tant el recurs extraordinari per infracció processal com el recurs de cassació interposats per la representació processal del SENYOR JOSÉ LUIS M. M., contra la Sentència dictada el 16 de juliol de 2009, en el rotlle d'apel·lació 31/2009, per la Secció Primera de l'Audiència Provincial de Tarragona i, per tant, **LA CASSEM**, i queda sense valor i efecte. En lloc seu **ACORDEM**:

ESTIMAR parcialment la pretensió deduïda pel Sr. JOSÉ LUIS M. M. en la qüestió referent a la mesura que dimana del divorci relativa a la pensió compensatòria, i així, **amb estimació parcial** de la demanda promoguda per aquest contra LA SENYORA RAIMUNDA V. V., establim que la quantia d'aquella es redueix 400 € mensuals de la meitat de la pensió de jubilació total que percebia el Sr. M. l'any 2008, i l'esmentada minoració esdevindrà efectiva des de la data de la present resolució.

No fem imposició de les costes d'ambdues instàncies i dels recursos de cassació i extraordinari per infracció processal a cap dels litigants; amb devolució dels dipòsits constituïts.

Notifiqueu aquesta resolució a les parts personades i juntament amb un testimoniatge trameteu el rotlle i les actuacions a la Secció indicada de l'Audiència.

Així, definitivament jutjant, ho pronunciem, manem i signem.

PUBLICACIÓ. La Sentència l'han signat tots els magistrats que l'han dictat i s'ha publicat de conformitat amb la Constitució i les lleis. En dono fe.